

Világirodalom — feladat és örökség

Hát nincs a Korunknak mint világnézeti folyóiratnak időszerűbb feladata a világirodalommal való foglalkozásnál? — kérdezheti olvasónk. Vajon nem lenne helyesebb „a magunk dolgával törődni“, hiszen a szocializmus kiteljesítésének bonyolult folyamatában rengeteg új kérdés adódik, a gazdasági szervezés, a társadalmi és kulturális élet számos problémája került égetően napirendre, megoldásukat párthatározatok sürgetik és szabályozzák, minden munkaterületen közvetlen feladattá vált a világszínvonal elérése — és akkor mi olyan távoli dologra pazaroljuk oldalainkat, mint a világirodalom?

Eppen erről van szó. A világszínvonalról, amelynek megközelítése, elérése továbblépésünk *conditio sine qua non*-jává vált. Bodor Pál írja „szeszélyes“, ám okos gondolatokat felvillantó műhelynaplójában: „Érdekes: a világirodalomra, a VILÁGIRODALOMRA, igen, úgy nézünk fel, mint valami *küntire*... Mintha a világirodalom egy külön kontinensen születne.“ Hogy mennyire hamis, ön-lefegyverző ez a szemlélet, mi sem bizonyítja jobban, mint nem egy kis ország — közöttük a szocialista Románia — sikere az irodalomnál sokkal visszhangosabb területeken — például a nemzetközi politikában. Gondoljunk csak az ENSZ tevékenységére s arra az elvre, amelyet így szoktunk meghatározni: a kis népek hozzájárulása a világ problémáinak megoldásához...

De nemcsak a nemzetközi politikai szervezetekben és tanácskozásokon nőtt meg a kis országok szerepe, hanem a kulturális javak cseréjében, az irodalomban és művészetekben is. Ma már senki sem tagadja, hogy Bartók nélkül nincs modern XX. századi zene, Brâncuși nélkül nem beszélhetünk a szobrászat megújulásáról. Asturias Nobel-díja az alig négymilliós Guatemalára irányította figyelmünket, de őt megelőzően az izlandi Laxness kitüntetése már jelezte, hogy egy-egy igaz író műve nemcsak azt a négymilliót vagy százötvenezeret képviseli. S a művek szükségszerű és természetes térhódítása mellett egyre több nemzetközi alkalom adódik írók, irodalmárok közvetlen találkozására, amely nemcsak a békés egymás mellett élés alkotó atmoszféráját szolgálja, hanem újabb alkalmakat teremt a kis népek nagy művészeinek, hogy alkotásaik a világ mind több nyelvén megszólaljanak. Márpedig minden egyes új, jelentős fordítás az egész közösség büszkesége és nyeresége — az átadóé és az átvevőé egyaránt.

A szocialista országok bekapcsolódása és aktív részvétele a PEN Club, az Európai Íróközösség munkájában, jelenlétünk különböző nemzetközi kollokviumokon természetszerűleg vezetett a mai megnövekedett lehetőségekhez és feladatokhoz, amelyeket talán a legszebben és legtömörebben az európai nyelvek irodalmának története előmunkálataiban látunk körvonalazódni. Noha az előzményekről már többször szó volt sajtónkban — és a Korunkban is —, nem árt emlékeztetni az össze-

hasonlító irodalomtörténetírás, komparatisztika megújulására, amely körülbelül olyan reneszánszot jelentett irodalomszemléletünkben, mint a kibernetika befogadása az egzakt tudományok területén. A Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtörténeti Társaság utóbbi kongresszusain már előrevetült a Kelet és Nyugat közti közeledés s így a szintézis lehetősége; a szocialista országok irodalomtörténetzeinek egy közbeeső, budapesti konferenciáján pedig (1965), amelyen Románia képviselőjében Alexandru Dima professor és a kolozsvári Mircea Zăciu is részt vett, egy tudományosan dokumentált javaslat is elhangzott a kelet-európai irodalomtörténeti szintézis előkészítésére. Ilyen előzmények után került sor a belgrádi kongresszusra 1967 őszen, s a különböző kezdeményezések itt már döntéssé értek: amint arról már röviden beszámoltunk, az európai irodalomtörténet megírását lehetővé tevő kutatások koordinálására nemzetközi bizottságot alakítottak lengyel, amerikai, román, szovjet, dán, holland, francia és német tudósok részvételével, a budapesti Vajda György Mihályt bízva meg a titkári teendőikkel.

Amikor ezeket az eseményeket és eredményeket, valamint a kinyílt távlatokat olvasóink elé tárjuk, saját hagyományainkra is jólesően emlékezünk: már Dienes László, még inkább pedig Gaál Gábor Korunkja hasonló úton indult el, úgy szolgálta a romániai helytállást, hogy ablakot nyitott a világba, törekvéseit betájolta a humánus, a szocializmus világ-egészébe. De emlékezünk egy régebbi, a legelső kezdeményre is, az ugyancsak kolozsvári Meltzl Hugó 1876—77-ben indított *Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok* című többnyelvű kiadványára, amelynek szerkesztő bizottságában — európai hírű tudósok társaságában — ott szerepelt a kolozsvári egyetem román nyelv- és irodalomprofesszora, Gregoriu Szilasy is.

E gazdag örökség a romániai magyar irodalom munkásait is kötelezi: nem elégedhetnek meg az elszigetelt, kis részterületekre korlátozódó, pozitívista kutatással — az országos és európai szint ma feltétlenül tágabb perspektívát követel meg. Adottságainkhoz kell alkalmazkodnunk — ahogy ezt Dávid Gyula fejtegetése szépen bizonyítja —, azokból kell kicsiholnunk a holnapi lehetőségeket. Persze, a magyar és román irodalom párhuzamosságainak vizsgálata már nem jelenthet szimpla hatáskutatást, a kelet-európai és európai törekvések egészében értelmezve nyerhet csak igazán tudományos rangot. De a jó sáfárkodás talentumainkkal olyan távolinak tűnő témák esetében is hasznosnak bizonyulhat, mint egy asszír népmese valamely motívumának megfejtése.

Ezek a példák esetleg elijeszthetik az irodalomtudomány iránt különösebben nem érdeklődő olvasót. Írjunk hát ide néhány másfajta is, hiszen nem szaktudósok szakproblémáiról van itt csupán szó. Az *élő irodalomról* is, mindennapi olvasmányainkról: úgy is, hogy szépen fejlődő fordító-gárdánk — az Ady-kortárs Franyó Zoltántól Szemlér Ferencen, Tóth Istvánon át Szilágyi Domokosig — mind több verses és prózai művet tesz valamennyi olvasónk számára elérhetővé (Meltzl Hugó a fordítót a komparatisztika művelőjének tekintette!); de úgy is, hogy íróink magukévá hasonítják hajdani és mai pályatársaik eredményeit, vagy éppen velük vitázva gyöngyözik ki magukból az eredetit.

Rólunk van tehát szó — mindennapjainkról.

KANTOR LAJOS